

Česká nová vlna

FAVh001 + FAVKh006

22. 9. 2022

Mgr. Šárka Gmitterková, Ph.D.

Perličky na dně

(1965. r. Jiří Menzel, Jan Němec, Evald Schorm, Věra Chytilová, Jaromil Jireš)

Adaptace debutového souboru povídek („hovorů“) Bohumila Hrabala z roku 1963 s názvem *Perlička na dně*.

Scénář: Bohumil Hrabal, Jiří Menzel, Jan Němec, Evald Schorm, Věra Chytilová, Jaromil Jireš Kamera: Jaroslav Kučera, Hudba: Jan Klusák a Jiří Šust

Hrají: Ferdinand Krůta, Pavla Maršálková, Miloš Čtrnáctý, František Havel, Václav Žák, Ivan Vyskočil, Vladimír Boudník, Alžběta Laštovková, Ivan Vyskočil, Dana Valtová a další...

Jan Lukeš film charakterizuje jako „nezáměrný manifest nové vlny“. Nezáměrný z toho důvodu, protože impuls k jeho natočení přišel zvenčí, od Ladislava Fikara, jednoho z vedoucích tvůrčí skupiny Šmída-Fikar na Barrandově; nešlo tedy o podnět přímo od samotných tvůrců ani jejich vlastní programovou aktivitu. Nicméně jak vyplývá z Lukešova tvrzení, přesto o něm můžeme jako o manifestu uvažovat – poznamenejte si alespoň tři důvody proč.

Perličky na dně

- 1) Jakým způsobem a na jakých úrovních se ve filmu (resp.v jednotlivých povídkách) projevuje autenticita?
- Bohumil Hrabal do české kultury a jazyka vnesl slovo „pábitel“, „pábení“ od slovesa „pábit“. Ve svých dílech, z nichž jedno nese právě název Pábitelé, tak označoval osoby se specifickým přístupem k životu, hledající krásu ve všedních, zcela obyčejných věcech; lidi se zálibou ve vyprávění o svém životě. Skutečnost si pábitelé ovšem upravují podle sebe a k obrazu svému.
- 2) „Pábení“ tedy označuje specifický světonázor i přístup k realitě. Jde o postoj apolitický či nikoliv – a proč?
- 3) Jak se estetika „pábení“ projevuje v jednotlivých filmových povídkách a jakým způsobem tyto filmy realitu ozvláštňují?
- 4) “Na počátku byla zřejmě otázka, je-li Hrabal vyprávěčem nebo ne. Jireš s Chytilovou přikyvuji, Schorm s Passerem a Menzelem vrtí hlavami, Němce to příliš nezajímá.” (Jiří Janoušek v recenzi pro *Film a dobu* z roku 1965).
- Zamyslete se, jak tvůrci pracují s příběhy, jak přistupují k vyprávění, k otázce dějovosti, k pointě těchto drobných útvarů.

Fádní odpoledne (1964, r. Ivan Passer)

Scénář: Bohumil Hrabal, Ivan Passer. Kamera: Jaroslav Kučera. Písně: Mě na světě nic netěší; Vyšel měsíček, vyšel u lesa (zpívá ženský sbor).

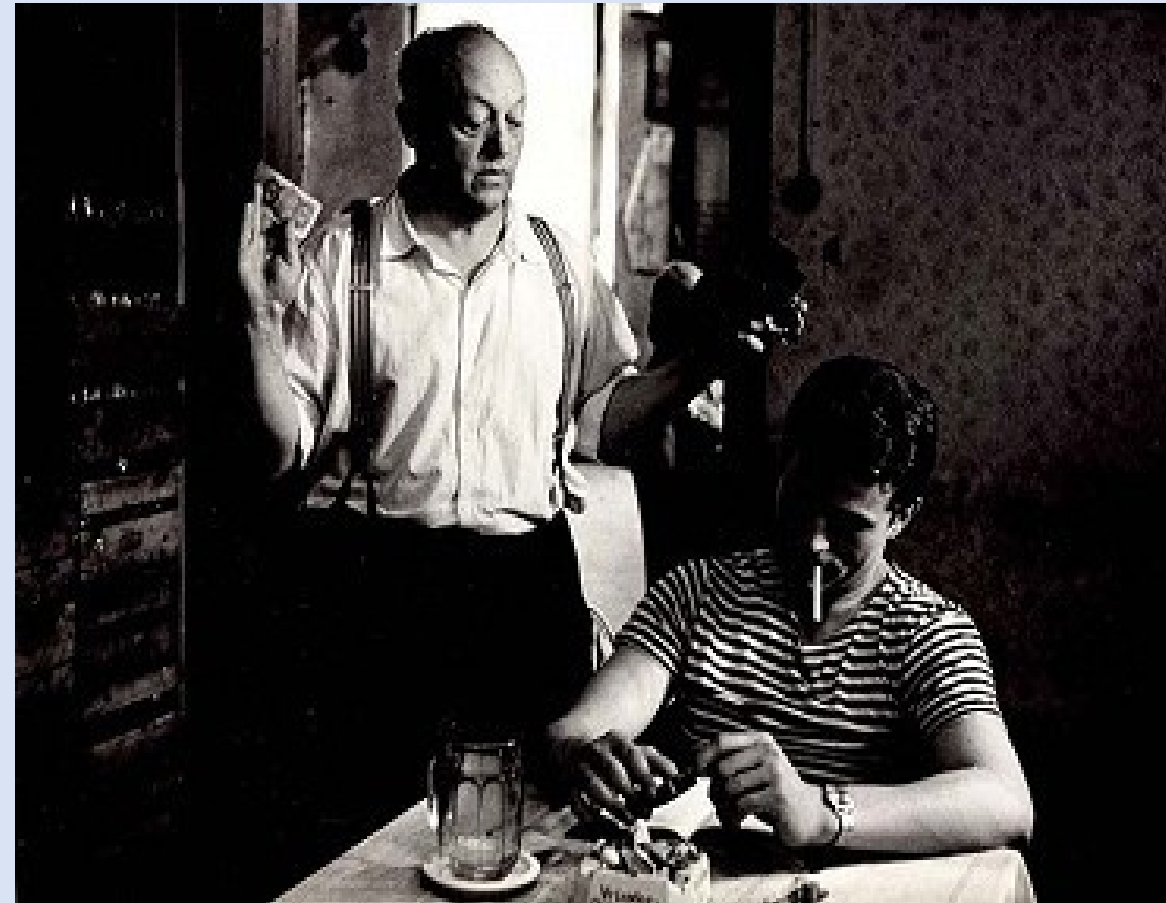
Hrají: Jan Tožička, Kamila Turková, Leopold Smolík, Josef Vaništa a další

Film Ivana Passera se do výsledného souboru nevměstnal, protože šestice filmů by v distribuci přesáhla dvě hodiny. Snímek se tedy promítal jako samostatný předfilm a následně uspěl na MFF v Mannheimu a v Locarnu.

1) Rekonstruujte děj filmu, stejně jako jeho hlavní motivy.

2) Filmu se, na rozdíl od celovečerní pětice povídek, nedostalo takové kritické pozornosti v domácím kontextu. Srovnajte povídku s ostatními filmovými „perličkami“ – jak Passer pracuje s autenticitou a s ozvláštňujícími stylovými prvky (například se světlem)?

3) Pokuste se interpretovat poslední scénu filmu – jaké vyústění nabízí příběhu jednoho fádního odpoledne?

Organizace kurzu

- Kurz je vyučovaný prezenčně
- Jednotlivé lekce sestávají z projekce, následné diskuze nad promítnutým filmem (filmy) a poté výklad na dané téma/osobnost (cca 70 minut)
- Přednášky odpadají dne 29. 9. (výuka zahraničního hosta) a 17. 11. (státní svátek)
- Přednášku na téma slovenská větve nové vlny obstará Mgr. Katarína Kunkelová.
- Promítané filmy z každého týdne budou k dispozici ve studijních materiálech předmětu, stejně jako prezentace. Literatura k tématu je dostupná, případné důležité kapitoly či studie najdete ve složce „Četba“ v Isu.
- Způsob ukončení předmětu: ústní kolokvium. Ve zkuškovém období bude vypsáno 12 termínů s maximální kapacitou sedm studentů.
- Ke zkoušce každý student odevzdá soupis anotací 20 filmů z poskytnutého seznamu, včetně resumé jedné odborné knihy ze seznamu povinné literatury.
- Seznam filmů povinných ke zkoušce bude dodán do konce října.

„Československý filmový zázrak“

X

„Některé filmy nové vlny by se měly promítat za trest“

“Zlatá šedesátá“

X

„Nová vlna jako mýtus?“

„Kvalitativní vrchol české kinematografie“

X

„Triumf marketingu nad obsahem“

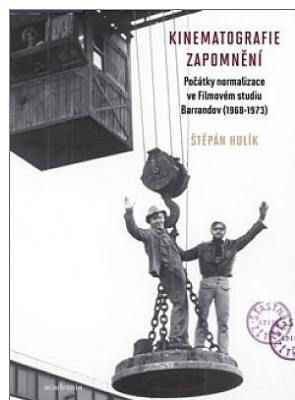
Továrna Barrandov
Svět filmařů a politická moc
1945–1970

Petr Szczepanik

SCREENING
MODERNISM

European Art Cinema, 1950–1980
ANDRÁS BÁLINT KOVÁCS

Vadí – nevadí
Česká filmová
cenzura
v 60. letech

Lukáš Skupa

Nová vlna jako kontinuita i zlom v domácí kinematografii

- Česká (československá) kinematografie jako lokální kinematografie, až do 60.let se ve světovém měřítku prosazují jen jednotlivé filmy (Extase, Siréna) X nová vlna jako svébytná národní škola, která se dovede sytit mezinárodními vlivy i navazovat na a rozvíjet domácí tradice
- NV nelze převést na společný jmenovatel, na jednolité styl nebo typ vidění, na určitou perspektivu >> typická je pro ni naopak různorodost autorských poetik i množství tvůrců, kteří se na točí filmy neschematické a autorské
- **Dvě hlavní tendence**
 1. Objektivně kritická, „veristická“ >> Miloš Forman, Ivan Passer, Jaroslav Papoušek; zpočátku také Věra Chytilová
 2. Filozofující podobenství a alegorie s různým stupněm stylizace >> Jan Němec, Evald Schorm, Věra Chytilová

Nová vlna pohledem dobových kritiků a publicistů

- Počátkem 60. let probíhaly na stránkách specializovaného tisku diskuze o povaze moderního československého filmu >> tvůrce k modernímu výrazu podněcuje a nástup nových filmařů podporuje
- Osa moderní vs módní
 - Československý moderní film může čerpat inspiraci ze zahraničí, ale nikoliv formou mechanické nápodoby, ale jako nástroj pro tříbení vlastního výrazu
 - Naopak módní film jen prázdně kopíruje zahraniční formální výboje, bez adekvátní obsahové či ideové hodnoty
 - >> Moderní československý film tak měl upoutat jak progresivní formou, tak myšlenkovou hodnotou, ideálně bytostně českou či dokonce komunistickou

“Pocitový” nebo “autentický” film

- První termín, kterým domácí publicisté označovali modernistické filmy, se objevuje kolem roku 1962 – v kinech filmy jako *Strop* (1961, r. Věra Chytilová), *Slnko v sieti* (1962, r. Štefan Uher), *Transport z ráje* (1962, r. Zbyněk Brynych), *Křik* (1963, r. Jaromil Jireš)
- >> nahlížení světa očima hrdinů, reprezentace myšlenkových proudů skrz subjektivní komentář, použití improvizovaných dialogů a monologů, skryté kamery nebo jiných prostředků, které přibližovaly divákům emoce postav
- V zájmu zachování kontinuity s domácí kinematografií se snímky připodobňují ke starším lyrickým filmům Vojtěcha Jasného nebo Františka Vlácilá

“Pocitový” nebo “autentický” f

- Dalším ambiciózním filmům, které spadaly do této kategorie, se dostalo ostré kritiky. Jejich tvůrci se poté už k dalším experimentům neodhodlali nebo v Československu nenatočili už žádný film.
- *Tak blízko u nebe* (1963, r. Vladimír Brebera)
- *Letos v září* (1963, r. František Daniel)
- *Pražské blues* (1963, r. Georgis Sklenakis)
- *Bubny* (1964, r. Ivo Novák)
- *Třiatřicet stříbrných křeperek* (1964, r. Antonín Kachlík)
- částečně *Okurkový hrdina* (1963, r. Čestmír Mlíkovský).

“film-pravda”

- Český ekvivalent cinema-verité, objevuje se takřka souběžně s pocitovým filmem, ale na rozdíl od pocitového filmu termín naráží na nedostatečnou tradici těchto postupů
- Sloužil pro přesnější definici estetických strategií, které ve své rané tvorbě uplatňovala Věra Chytilová (*Pytel blech, O něčem jiném*) nebo Miloš Forman (*Konkurs*)
- Předznamenává finální termín „nová vlna“, který je ale nutné přizpůsobit domácímu prostředí – zejména zmírnit generační antagonismus a estetickou radikalitu

„Nová vlna“

- Pro lokální verzi NV se podle dobových publicistů stala dominantní autenticita:
 1. Obsazování neherců (autentičnost obrazová i dialogová)
 2. Skrytá kamera nebo její simulace
 3. Introspektivní dimenze NV (vnitřní svět postav, odmítání vnější dějovosti a podívané ve prospěch děje intelektuálního a citového).
- Okruh tvůrců, kteří do NV spadají, se rychle mění a postupně zužuje - v roce 1964 na 40 tvůrců, a mezi nimi jména jako Jaroslav Balík, Zdeněk Podskalský nebo Milan Vošmik, až po Miloše Formana a Věru Chytilovou nebo Pavla Juráčka.
- Z konce roku 1966 pochází slavný text Jaroslava Bočka “Nová vlna z odstupu.” Ten už pracuje se skupinou tvůrců, které pod NV řadíme dodnes, a v těch kategoriích, které se přibližně shodují s našim dnešním vnímáním NV (viz slide 5).